
Polska Wieś 2008

Historia raportów o stanie wsi i krótkie przedstawienie zawartości najnowszego z nich

---

Jerzy Wilkin

Warszawa, dn. 4 czerwca 2008r.

Krótką historia raportów o stanie wsi w Polsce

- Pierwszy raport: „Polska wieś 2000”, współfinansowany przez Brytyjski Fundusz Know-How. Pod redakcją Jerzego Wilkina. Koordynacja projektu: Iwona Nurzyńska. Zespół autorów: Barbara Fedyszak-Radziejowska, Izasław Frenkel, Andrzej Kaleta, Zbigniew M. Karaczun, Leszek Klank, Anna Klisowska, Marek Kłodziński, Beata Pięcek, Andrzej Rosner, Biruta Skrętowicz, Jerzy Śleszyński, Elżbieta Tarkowska, Barbara Tryfan;
- Tematem specjalnym raportu była: „Wiejska bieda”

Historia raportów, c.d.

- Polska wieś 2002. Publikacja dofinansowana przez Department for International Development (DFID). Temat specjalny: „Refleksje nad wyborami życiowymi na wsi. Doświadczenia Lubelskiej Inicjatywy Rozwoju Wsi”
- Polska wieś po wejściu do Unii Europejskiej (2004). Publikacja dofinansowana przez DFID, Fundację Batorego i Rockefeller Brothers Fund. Ocena przygotowania polskiej wsi do integracji z UE i analiza pierwszych efektów integracji.

Historia raportów, c.d

- Polska wieś 2006. Raport całkowicie sfinansowany przez FDPA. Ukazuje się w nowym formacie. Główny temat raportu: Ocena sytuacji na polskiej wsi po dwóch latach członkostwa w UE. Redaktorami raportu byli: Jerzy Wilkin i Iwona Nurzyńska.

Polska wieś 2008.

Raport o stanie wsi

- Redaktorzy raportu: Jerzy Wilkin i Iwona Nurzyńska
- Fundator raportu: FDPA
- Autorzy: Urszula Budzich-Szukała, Barbara Fedyszak-Radziejowska, Izasław Frenkel, Andrzej Hałasiewicz, Jan Herbst, Krzysztof Mularczyk, Alina Kozińska-Bałdyga, Walenty Poczta, Ryszard Wilczyński, Jerzy Wilkin, Józef Zegar, Tomasz Żukowski

---

J. Zegar

Rozdział 1: Z czego żyje polska wieś?

- Źródła dochodów mieszkańców wsi
- Struktura społeczno-ekonomiczna wsi
- Zróżnicowanie dochodów
- Wpływ integracji Polski z UE na sytuację dochodową rolników
- Ubóstwo na wsi

Struktura wsi

- Na wsi znajduje się 4,4 mln. gospodarstw domowych, w tym:
- 51% to gospodarstwa bezrolne
- 49% gospodarstwa domowe użytkujące gospodarstwa rolne

Tendencje zmian grup społeczno zawodowych na wsi

- zwiększenie liczebności grupy pracujących najemnie,
- nieznaczne zwiększenie liczebności grupy pracujących na własny rachunek poza rolnictwem,
- spadek liczebności grupy emerytów i rencistów,
- spadek utrzymujących się z innych źródeł niezarobkowych,
- stosunkowo stała liczebność grupy rolników.

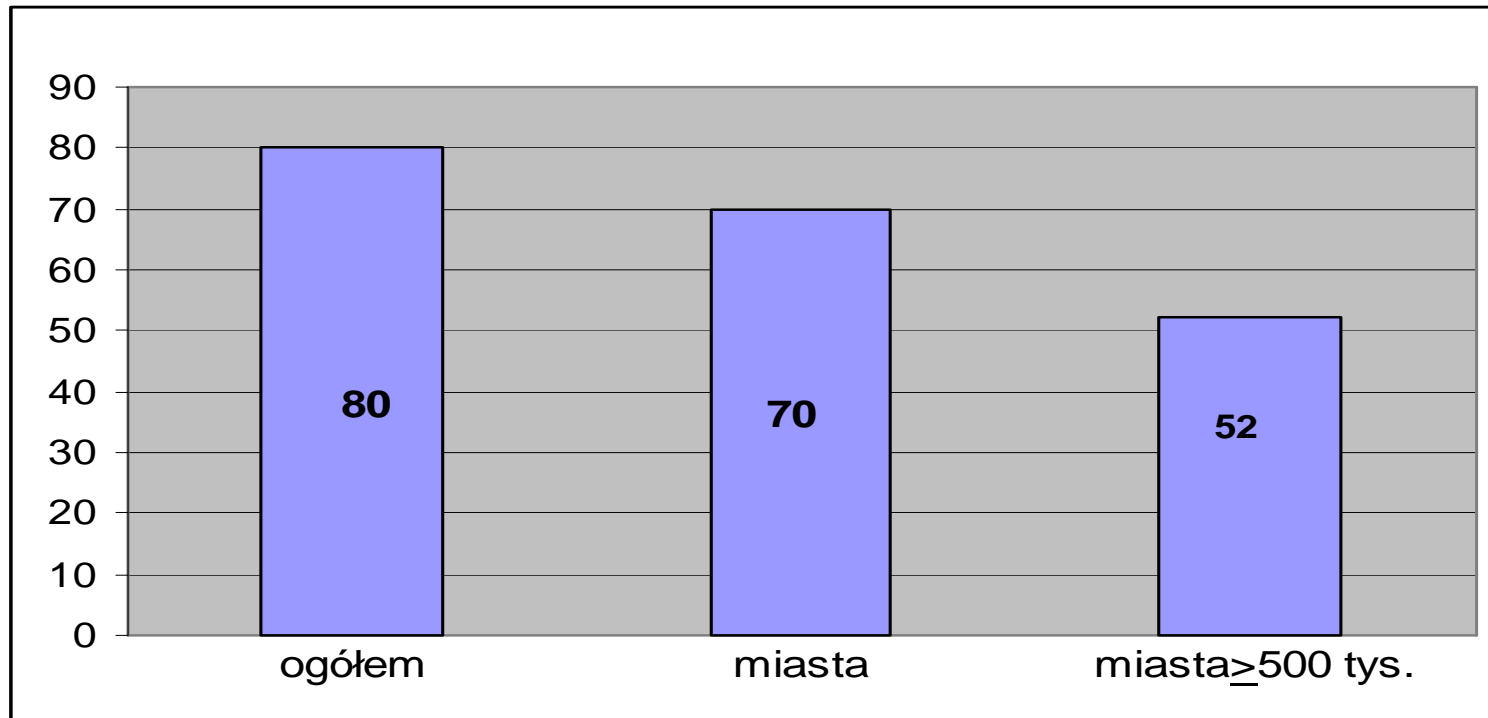
Znaczenie dochodów z gospodarstwa rolnego dla gospodarstw domowych w Polsce

(udział w dochodach rozporządzalnych w %)

- Przeciętne gospodarstwo domowe w kraju:
ok. 5%
- Przeciętne gospodarstwo domowe na wsi:
15%
- Gospodarstwo domowe związane z
rolnictwem: 25%
- Gospodarstwo domowe rolnika: ok.. 65%

Relacja dochodów wiejskich gospodarstw domowych do dochodów gospodarstw domowych ogółem, gospodarstw miejskich razem i gospodarstw wielkomiejskich w 2006 r. (%)

Wpływ integracji z UE na sytuację ekonomiczną polskiego rolnictwa

- Wyraźna poprawa absolutnej i względnej sytuacji dochodowej rolników
- Podstawowe znaczenie płatności bezpośrednich dla tego procesu – transfer 20,8 mld zł z tego tytułu w latach 2004-2006
- Zwiększenie zróżnicowania dochodowego wewnątrz rolnictwa

Ubóstwo na wsi

Zagrożenie ubóstwem gospodarstw domowych rolników wprawdzie obniża się, jednak nadal prawie $\frac{1}{4}$ gospodarstw tej grupy społeczno-ekonomicznej znajduje się poniżej ustawowej granicy ubóstwa, a około $\frac{1}{10}$ wegetuje poniżej minimum egzystencji

---

W. Poczta

Rozdział 2: Rolnictwo

- Rolnictwo w gospodarce kraju
- Przemiany w strukturze rolnictwa
- Dochody w rolnictwie i znaczenie wsparcia unijnego
- Rozdysponowanie płatności bezpośrednich

Rolnictwo w gospodarce kraju

- Udział rolnictwa w PKB: 4%
- Udział w zasobach środków trwałych: 6%
- Udział w zatrudnieniu: 14-15%

Zmiany w strukturze gospodarstw

- W 2007 r. było w Polsce 2 574 tys. gospodarstw powyżej 0,1 ha i 1808 tys. powyżej 1 ha
- W latach 2002-2007 następował ubytek gospodarstw mniejszych: 0,1-20 ha i wzrost liczby gospodarstw większych, powyżej 20 ha, a zwłaszcza powyżej 50 ha.
- Liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha wynosiła 127 tys., co stanowi ok. 7% gospodarstw w kraju (o powierzchni powyżej 1 ha)

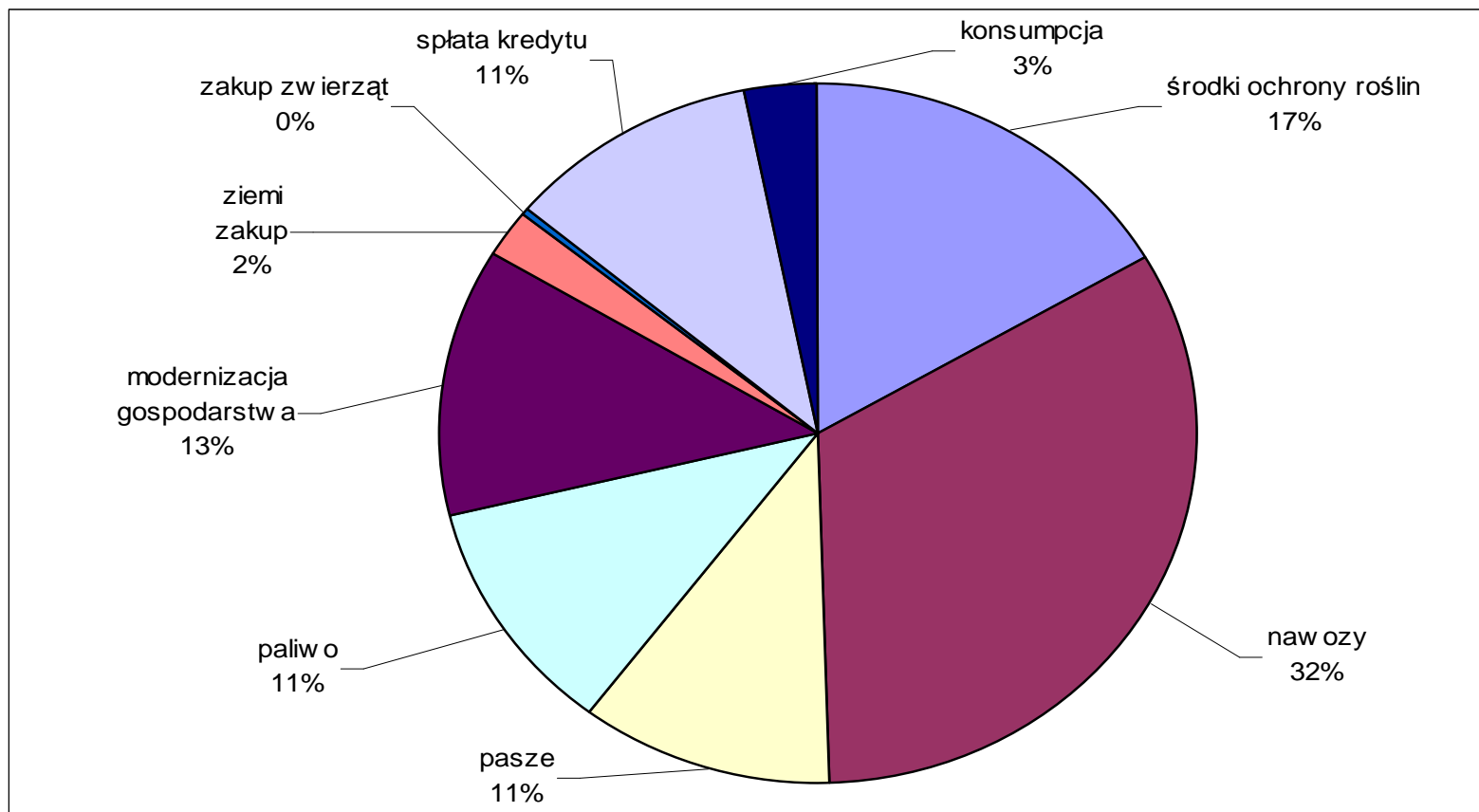

Gospodarstwa rolne w Polsce według FADN

- Wzrost dochodów w gospodarstwach w latach 2004-2006 o 45%
- Udział dopłat w dochodach gospodarstw wyniósł średnio 49%
- Nastąpił wzrost inwestycji w gospodarstwach średnich i dużych
- Tylko ok. 250 tys. gospodarstw rolnych uzyskiwało dochody „parytetowe” i realizowało inwestycje netto

Udział kierunków rozdysponowania płatności bezpośrednich

Znaczenie wsparcia unijnego dla rolnictwa

Łącznie do końca 2007 r. sektor rolny został wsparty w ujęciu kasowym kwotą prawie 32 mld zł pochodzących z programów unijnych, z czego około 30 mld zł trafiło do gospodarstw rolnych. Jednak bardzo duża liczba potencjalnych beneficjentów oraz istotne niedomagania strukturalne rolnictwa w Polsce sprawiają, że w przypadku zdecydowanej większości gospodarstw rolnych środki te zaledwie łagodzą trudną sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych i socjalną związanych z nimi gospodarstw domowych. Tylko w gospodarstwach najsilniejszych, największych ekonomicznie i obszarowo środki unijne stanowią znaczący bodziec rozwojowy.

Rozdział 3: Ludność wiejska

Izaskaw Frenkel

- Główne przemiany ludnościowe na obszarach wiejskich
- Ludność wiejska w Polsce na tle UE
- Długość życia i dzietność kobiet
- Struktura ludności
- Wykształcenie
- Zatrudnienie i bezrobocie

W latach 2004-2006 nastąpiło:

- zmniejszenie ogólnej liczby ludności z 38.174 tys. do 38.125 tys. (o 0,1%),
- zmniejszenie liczby mieszkańców miast z 23.470 tys. do 23.369 tys. (o 0,4%),
- zwiększenie liczby ludności wiejskiej z 14.704 tys. do 14.756 tys. (o 0,4%), a jej udziału w ogólnej liczbie ludności z 38,5% do 38,6%,
- w 2006 r. najniższy odsetek ludności wiejskiej zanotowano w woj. śląskim (21,4%), a najwyższy w woj. podkarpackim (59,5%)

Ludność wiejska w Polsce na tle UE

- absolutna liczba ludności wiejskiej w Polsce jest zbliżona do jej liczby we Francji, mniejsza niż w Niemczech (o prawie 6 mln) i Włoszech (o ponad 4 mln) i znacznie wyższa w porównaniu ze wszystkimi innymi krajami UE,
- na polskiej wsi mieszka ok. 11% wszystkich mieszkańców wsi UE 27 wobec ok. 7% ludności miejskiej

Gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich

- na obszarach wiejskich mieszkało średnio 51 osób na km² (w całym kraju 122 osoby); najniższą gęstość zaludnienia miały woj. warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie (24 osoby na km²), a najwyższą – woj. małopolskie (122 osoby na km²),
- przeciętnie w jednej miejscowości wiejskiej mieszkało 279 osób; najmniejsze miejscowości występują w woj. podlaskim (124 osoby), największe – w woj. małopolskim (843 osoby); w większości województw (11) przeciętna liczba ludności w jednej miejscowości wiejskiej nie przewyższała 300 osób

Dzietność wiejskich kobiet

- zmniejszają się różnice dzietności między miastem i wsią: w 2002 r. współczynnik dzietności kobiet na wsi był wyższy niż w miastach o 34,1%, w 2004 r. o 24,6%, a w 2006 r. o 19,5%; zmniejszenie odnotowano we wszystkich województwach,
- od 2001 r. coraz więcej kobiet decyduje się na rodzenie dzieci w późniejszym wieku, najczęściej w wieku 25-29 lat (wcześniej w wieku 20-24 lata),
- dzietność na wsi w 2006 r. była o 1/3 niższa od poziomu zapewniającego prostą zastępowalność pokoleń (w miastach o około 1/2 niższa) i kształtuje się obecnie o około 1/5 poniżej średniej w większości krajów starej UE, natomiast jest o około 15% wyższa niż w nowych krajach członkowskich.

Długość życia na wsi

Mężczyzna urodzony w 2006 r. na wsi ma szansę przeżycia 70,6 lat (70,3 w 2004 r.), a kobieta wiejska – 79,9 lat (79,5 w 2004 r.); mężczyźni na wsi żyją obecnie nieco krócej niż w miastach (w 2006 r. różnica wynosiła 0,8 roku i była większa o 0,2 roku niż w 2004 r.); odwrotna tendencja jest obserwowana wśród kobiet: przeciętne trwanie życia mieszkanek wsi było dłuższe niż mieszkanek miast o 0,4 roku

Tendencje migracyjne

- napływ ludności z miast na wieś był większy niż odpływ ze wsi do miast (w 2002 r. nadwyżka wyniosła 17.6 tys., w 2004 – 41,6 tys. i w 2006 – 35.1 tys.),
- saldo migracji na wsi było dodatnie wśród osób obojga płci (wyższe w populacji mężczyzn) oraz w większości grup wiekowych, z wyjątkiem osób w wieku 20-29 lat
- dodatnie dla wsi saldo migracji odnotowano we wszystkich województwach z wyjątkiem lubelskiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego,
- najwyższe dodatnie salda migracji widoczne są na terenach wiejskich położonych wokół większych miast, a najwyższe ujemne – na terenach słabiej zurbanizowanych, zwłaszcza Polski wschodniej i północno-wschodniej

Migracje zagraniczne

Według szacunku GUS liczba osób przebywających za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy zwiększyła się z 1000 tys. w końcu 2004 r. do 1950 tys. w końcu 2006 r., w tym mieszkańcy wsi stanowili w przybliżeniu ok. 1/3

Struktura ludności według wieku i płci

- zwiększył się odsetek ludności wiejskiej w wieku produkcyjnym z 60,0% do 61,4 (w miastach z 65,7% do 66,0%),
- zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym z 24,5% do 23,5% (w miastach z 19,1% do 18,1%),
- odsetek ludności wiejskiej w wieku poprodukcyjnym zmniejszył się z 15,5% do 15,4% (w miastach wzrósł z 15,2% do 15,8%),
- ogólny współczynnik feminizacji utrzymał się na niezmiennym poziomie 101 kobiet na 100 mężczyzn (w miastach również nie zmienił się na poziomie 111);

W latach 2004-2006 w populacji ludności wiejskiej:

- odsetek osób w wieku 13 lat i więcej posiadających wykształcenie wyższe zwiększył się z 5,4% w 2004 r. do 6,4% w 2006 r. (w miastach z 17,5% do 20,7%), z wykształceniem średnim – z 24,5% do 24,6% (w miastach z 38,0% do 38,3%),
- udział osób w wieku 15 lat i więcej kontynuujących naukę i kształcących się w szkołach wyższych wynosił 32,1% (w miastach 48,5%), w tym na studiach magisterskich kształciło się 15,4% (w miastach 25,6%)

Wykształcenie ludności wiejskiej w Polsce na tle UE

Odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie jest w Polsce znacznie niższy niż wśród ogółu ludności w krajach UE, gdzie na początku XXI w. wahał się od około 8-11% ludności w wieku 15 lat i więcej w Austrii, Czechach, Rumunii i na Węgrzech, do 23-24% w Estonii, Finlandii i Irlandii.

Zatrudnienie w polskim rolnictwie na tle UE

W 2006 r. w Polsce średnio udział pracujących w rolnictwie w ogólnej liczbie pracujących wynosił w 15,7% i był najwyższy spośród wszystkich krajów UE, z wyjątkiem Rumunii (30,6%). W pozostałych krajach udział ten kształtował się od ok. 1% w Wielkiej Brytanii do ok. 8-12% w Bułgarii, Grecji, Litwie, Łotwie i Słowenii. Pracujący w polskim rolnictwie stanowili około 1/5 wszystkich pracujących w unijnym rolnictwie.

Zmiany stopy bezrobocia na wsi

- stopa bezrobocia ogółem zmniejszyła się na wsi z 14,7% do 8,2% (w miastach z 19,0% do 9,6%); znaczące spadki odnotowano zarówno wśród ludności związanej jak i nie związanej z gospodarstwem rolnym,
- stopa bezrobocia na wsi zmniejszyła się we wszystkich województwach z wyjątkiem woj. lubelskiego; w 2007 r. najwyższą stopę bezrobocia (ok. 10-14%) zanotowano w 5 województwach „popegeerowskich”: dolnośląskie, lubuskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie

---

Rozdział 4: Przemiany społeczne na wsi Barbara Fedyszak-Radziejowska

- Dezagraryzacja polskiej wsi
- Kto jest użytkownikiem ziemi?
- Bezrobocie i próby wyjścia z bezrobocia
- Mobilność mieszkańców wsi
- Zamożność i bieda na wsi
- Strategie życiowe
- Dostęp do internetu
- Wzrost optymizmu na wsi

Dezagraryzacja polskiej wsi

W 2007 roku już tylko co trzeci mieszkaniec wsi deklaruje posiadanie użytków rolnych o powierzchni 1 ha i więcej, co dwunasty posiada ziemię o powierzchni mniejszej niż 1 ha powierzchni, a większość, 60,2% mieszkańców wsi to osoby z bezrolnych gospodarstw domowych. Przed akcesją do UE, w ciągu trzech lat (1999 –2002) liczba właścicieli użytków rolnych mieszkających na wsi spadła o 3 punkty procentowe, zaś po akcesji, w ciągu kolejnych pięciu lat aż o 26 (!) punktów procentowych. Zmniejszenie się liczby gospodarstw domowych posiadających użytki rolne z 52% do 31% mieszkańców wsi w czytelny sposób pokazuje kierunek zachodzących na polskiej wsi zmian

---

Kto jest użytkownikiem ziemi rolnej na polskiej wsi?

- W praktycznie każdej grupie społeczno – zawodowej mieszkającej na wsi (poza lekarzami i prawnikami) znajdziemy od 20 – 30% respondentów, którzy posiadają użytkowaną rolniczo ziemię. Dotyczy to tak różnych zawodów, jak nauczyciele, właściciele prywatnych firm, dyrektorzy i kadra kierownicza czy zawody twórcze, naukowcy, specjaliści.

Bezrobocie i próby wyjścia z bezrobocia

- Bezrobocie - na wsi: 14%, w mieście 12%
- (CBOS 2007)
- Na pytanie, czy respondent poszukuje pracy, twierdząco odpowiada 11,0% mieszkańców wsi i 11,0% respondentów próby ogólnopolskiej. Jedną ze strategii radzenia sobie z bezrobociem, szczególnie często praktykowaną po akcesji do Unii Europejskiej, jest migracja zarobkowa, wykorzystywana przez mieszkańców wsi nieco częściej, niż przez mieszkańców miast. Pracę za granicą w ciągu ostatnich 10 lat podejmowało 9,6% mieszkańców wsi, 10,5% mieszkańców małych miasteczek (poniżej 20 tys.) oraz 8,7% mieszkańców największych (powyżej 500 tys.) miast.

Mobilność mieszkańców wsi

- Dla znalezienia pracy wyraźna większość wszystkich badanych chętnie nauczy się nowego zawodu i zdecyduje na dojazdy do pracy w innej miejscowości, ale nie zaakceptuje przeprowadzki na stałe. Niechęć do zmiany miejsca zamieszkania jest powszechna, obejmuje ponad 70% Polaków i nieco częściej (o 4 do 5 punktów procentowych) deklarowana jest przez mieszkańców wsi i rolników. Można powiedzieć, że polskie społeczeństwo nie jest nadmiernie mobilne, jeśli przez mobilność rozumiemy częste przeprowadzki z miejsc, gdzie nie ma pracy, do tych, gdzie o pracę łatwiej

Bieda i zamożność na wsi

- Porównanie 2002 i 2007 roku pokazuje zmianę – dochody mieszkańców wsi i rolników wyraźnie wzrosły w ciągu ostatnich 5 lat. W grupie rodzin najbiedniejszych, o dochodach netto poniżej 750 zł na rodzinę znalazło się w 2007 roku pięciokrotnie mniej rodzin wiejskich i siedmiokrotnie mniej rodzin rolniczych. W grupie rodzin najzamożniejszych, deklarujących dochody powyżej 2 251 zł netto na rodzinę (jeśli zsumujemy dane z 2007r.) jest ponad dwukrotnie więcej przedstawicieli obu grup. Jednak tajemnicą pozostaje dla nas 41% - 51% rodzin wiejskich i rolniczych, o których dochodach nic nie wiemy

Struktura dochodowa mieszkańców wsi

- ekonomiczną elitę wsi tworzą przedstawiciele kadry kierowniczej, specjalistów, niższych kierowników i pracowników administracyjno – biurowych, a więc elity administracyjne, samorządowe, zarządzające wiejskimi gminami, a być może także elity „rezydencjalne” złożone z twórców i specjalistów dojeżdżających do pracy w miastach
- wiejską biedę współtworzą środowiska bezrobotnych i emerytów
- grupę średniozamożnych mieszkańców wsi znajdziemy przede wszystkim wśród robotników wykwalifikowanych i pracowników fizyczno – umysłowych, zaś pomost między nimi a najbiedniejszymi grupami tworzą robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy

Zadowolenie z osiągniętych dochodów

- Porównanie poziomu zadowolenia mieszkańców wsi z całym polskim społeczeństwem pokazuje, że obie grupy stały się sobie bliższe. Bardzo i raczej zadowolonych z własnych dochodów jest 25% mieszkańców wsi i 28% Polaków. Zaś niezadowolonych (bardzo i raczej łącznie) jest 47% mieszkańców wsi i 44% Polaków. Subiektywne poczucie mieszkańców wsi jest nieco gorsze, ale różnica jest bardzo niewielka

Strategie radzenia sobie z trudnościami finansowymi

- Zaledwie jedna strategię stosuje 36% mieszkańców największych metropolii, 35% mieszkańców wsi oraz 15% rolników. Natomiast co najmniej 5 różnych strategii spotykamy wśród 11% mieszkańców największych metropolii, 14% mieszkańców wsi oraz 30% rolników. Pozostali najczęściej stosowali 3 strategie

Wzrost optymizmu na wsi

- Najbardziej interesującym elementem obrazu polskiej wsi w 2008 jest widoczna poprawa nastrojów i samopoczucia, niekoniecznie adekwatna do sytuacji materialnej i obiektywnych wskaźników warunków życia jej mieszkańców.
- Sam kierunek zmian – ku poprawie – wystarcza, by mieszkańcy wsi stali się optymistami.
- Przewaga zadowolenia (40% mieszkańców wsi i 33% rolników) nad niezadowoleniem (24% mieszkańców wsi i 27% rolników) jest dla społeczności wiejskich nowym zjawiskiem.

Dostęp do internetu na wsi

- Już (a może dopiero?) 28% gospodarstw domowych na polskiej wsi ma dostęp do internetu a dalsze 22% chciałoby go mieć, ale ich na to nie stać. Dodajmy, że w skali kraju dostęp do internetu we własnym gospodarstwie domowym deklaruje 40% respondentów. To tylko o 12 punktów procentowych częściej, niż na wsi

---

Konkluzja:

- W 3 lata po akcesji do UE zarówno mieszkańcy wsi, jak i rolnicy uwierzyli, że mają przed sobą lepszą przyszłość, że zmiany idą w dobrym kierunku i chociaż ich sytuacja materialna tylko w pewnym stopniu uległa poprawie, stali się podobni w poglądach do całego polskiego społeczeństwa. Po latach marginalizacji „polska wieś przez Brukselę, wróciła do Polski”.

Rozdział 5: Mapa polityczna wsi

Tomasz Żukowski

- Mobilizacja wyborców w kampanii 2007
- Regionalne zróżnicowanie aktywności politycznej
- Preferencje wyborcze mieszkańców wsi
- Poparcie dla głównych partii w 2007 r.
- Ewolucja preferencji wyborczych
- Źródła sukcesu centroprawicy
- Odbudowa pozycji PSL
- Nowa struktura podziałów politycznych na wsi

Wybory parlamentarne 2007

– mobilizacja wyborców

- Kampania wyborcza zmobilizowała Polaków do uczestnictwa w głosowaniu. Frekwencja w skali całego kraju wynosiła 53,7% i była wyższa niż we wszystkich wcześniejszych demokratycznych wyborach parlamentarnych (za wyjątkiem pierwszych - nie w pełni demokratycznych - w 1989 r.). W porównaniu z wyborami do Sejmu z 2005 r., frekwencja wzrosła aż o jedną trzecią (wynosiła wówczas w całym kraju 40,6%). Na wsi przyrost ten był niższy (z 36,2% do 45,3%) niż w miastach (z 43,1% do 58,8%).

Regionalne zróżnicowanie aktywności politycznej

- podobnie, jak w poprzednich głosowaniach najaktywniejsze były społeczności z południowej części Polski: we wsiach województwa śląskiego głosowało 51% uprawnionych, małopolskiego – dokładnie połowa (50%), podkarpackiego – 47%; wysoką frekwencję zarejestrowano także w tradycyjnie aktywnych województwach pomorskim (47%) i wielkopolskim (ponad 46%) oraz na Mazowszu (47%),
- jak zazwyczaj, najniższy odsetek głosujących odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim oraz opolskim (wyniki poniżej 38%).

- Najwięcej głosów na polskiej wsi zdobyło – podobnie jak przed dwoma laty - Prawo i Sprawiedliwość. Uzyskało ono poparcie 1 921,1 tys. osób (38,6% wszystkich głosów ważnych). Platforma Obywatelska zyskała 1 396,5 tys. głosów (28,0%), Polskie Stronnictwo Ludowe - 866,5 tys. (17,4%), Lewica i Demokraci (LiD) - 487,0 tys. (9,8%), „Samobrona” - 147,0 tys. (3,0%), zaś Liga Polskich Rodzin – 72,5 tys. (1,5%).

Poparcie społeczności wiejskich dla głównych partii

- PiS wygrało w ośmiu województwach wschodniej i centralnej Polski zyskując najwyższe poparcie w podkarpackim (prawie 53%), małopolskim, podlaskim i lubelskim; w ośmiu pozostałych było drugie (zbierając wszędzie powyżej 20% głosów),
- PO zwyciężyła w ośmiu województwach Polski zachodniej i północnej; najlepsze wyniki uzyskała w pomorskim (ponad 42%), zachodniopomorskim i lubuskim; w pięciu województwach była druga, w trzech – trzecia,
- PSL okazało się trzecią siłą polskiej wsi; w lubelskim, łódzkim i świętokrzyskim wyprzedziło Platformę lokując się bezpośrednio za PiS; w sześciu województwach (głównie w Polsce wschodniej i centralnej) zyskało powyżej 20% głosów, zaś w jednym (wielkopolskim) tylko nieznacznie mniej,

Odbudowa pozycji PSL

- Zyskując 30% nie tylko zdecydowanie pokonali swego coraz niebezpieczniejszego rywala (Samobronę) i zajęli pozycję drugiego reprezentanta rolników. Odwrócili także długotrwały, kilkunastoletni trend spadkowy: w 1993 r. poparła ich ponad połowa głosujących rolników, w 1997 r. – ponad 1/3, w 2001 r. – dokładnie 1/3, w 2005 r. – już tylko 1/4.

Zmiany preferencji wyborczych mieszkańców wsi

- o ponad połowę poprawiły się notowania PiS (23,3% w 2005 r.),
- prawie dwukrotnie zwiększyły się (z 15,0%) wpływy PO,
- dramatycznie załamała się pozycja „Samoobrony” z 20,5% głosów w 2005 r. (wygrana aż w dziewięciu województwach) do jedynie 3,0% w 2007 r.,
- niewiele mniejsze kłopoty miała Liga Polskich Rodzin; w 2005 r. zyskała 10,1% głosów polskiej wsi, w ostatnich wyborach już tylko 1,5%,
- stabilniejsze okazały się rezultaty PSL oraz Lewicy i Demokratów; ludowcy podnieśli swe notowania z 14,7% do 17,4%, zaś wyniki partii centrolewicowej koalicji lekko się obniżyły (z 11,3% do 9,8%).

Źródła sukcesu centroprawicy

- Jednym ze źródeł wielkiego sukcesu partii centroprawicy było przesunięcie się społecznych nastrojów na prawo: ku społecznemu konserwatyzmowi i gospodarczemu liberalizmowi. O skali powodzenia zdecydował jednak głęboki polityczny kryzys na postkomunistycznej lewicy, a nade wszystko – zdominowanie polskiej sceny politycznej przez spór PiS z Platformą.

Nowa struktura podziałów politycznych na wsi

- W latach 2005-2007 struktura podziałów (z dominującym podziałem postkomunistycznym) uległa destrukcji. W jej miejsce krystalizuje się nowa, z dwoma centroprawicowymi biegunami wywodzącymi się z tradycji Sierpnia (a więc – z dominującym podziałem postsolidarnościowym). Zdecydowały o tym katastrofa postkomunistycznej lewicy, ale także – w jakimś stopniu – wspomniane osłabnięcie polaryzacji na osi wieś – miasto.